

Emir Teýmirleňiň gargyşy

Category: Geň-taňsy wakalar, Kitapcy

написано kitapcy | 23 января, 2025

Emir Teýmirleňiň gargyşy EMIR TEÝMIRLEŇIŇ GARGYŞY

Teýmirleň 1405-nji ýylyň 18-nji fewralynda Hytaýa ýörişe barýarka, ýolda Otrar şäherine ýetende, altmyş dokuz ýaşynda aradan çykdy. Onuň ölümine fibrositis keseli sebäp boldy. Hökümdaryň meýdi agtygy Halyl Soltan tarapyndan dessine Samarkanda getirilip, özünden öň aradan çykan başga bir agtygy Muhammet Soltanyň Ruhabada golaý medresesiniň howlusynda jaýlandy. Teýmirleň tagtygy agtygy Muhammet Soltana miras goýmak isleýärdi. Emma Muhammet Soltanyň 1404-nji ýylda

garaşylmadyk ýagdaýda aradan çykmagy sebäpli, hökümdar söýgüli agtygynyň hormatyna Samarkandyň iň görnükli depesinde mawzoleý bina etdirdi. Muhammet Soltanyň gubury şol mawzoleýdedi. Bu ýerde mawzoleý bilen birlikde metjit we medrese hem bardy. Teýmirleň bakyýete göç edensoň, onuň özem agtygynyň ýanyna jaýlandy. Şol wagtdan başlap Gur Emir teýmiridler hanedanlygynyň wekilleriniň jaýlanýan ýerine öwrüldi. Teýmirleňden soň onuň ogullary Şahruh, Miranşa, agtygy Ulugbek dagylar şu ýerde jaýlandy.

1941-nji ýylda Stalin Teýmirleňiň mazarynyň açylyp görülmegi we öwrenilmegi barada görkezme berdi. 1941-nji ýylyň 19-njy iýunynda sowet antropology Mihail Gerasimow we onuň topary Samarkantda Teýmirleňiň mazaryny açmakçydygyny mälim etdi. Musulman ruhanylary muňa garşy çykdy. Ýönekeý halk hem närazylygyny bildirdi. Mollalar rus antropologlaryna «Teýmirleň göründe bimaza edilse, üç günüň içinde görlüp-eşdilmedik betbagtçylygyň üstünden baryljagyny» duýdurdylar. Halk hem öz gezeginde, kim bolsa bolsun, tapawudy ýok – Teýmirleňiň mazaryny açmaga het edeniň ýurduny al-arwahlardyr şeýtanlaryň gaplap aljakdygy barada gadymy ýazgynyň bardygyny aýdýardy. Bu zatlaryň barsyny könedan galan bideräk ynanç hasap eden Mihail Gerasimow 1941-nji ýylyň 19-njy iýunynda mazary açyp, Teýmirleňiň süňklerini daşyna çykarypdyr. Hökümdaryň tabytynyň daş ýüzüne ýazlan «Men ölümden oýananymda bütin dünýä titrär» diýen ýazga üns beren bolmandyr. Teýmirleňiň jesedini öwrenmek üçin Leningrada äkidipdurler... Aýdylyşy ýalam bolupdyr: Üç günüň içinde – 1941-nji ýylyň 22-nji iýunynda Faşistik Germaniýa (ähdiýalanlyk bilen) SSSR-e garşy uruş yglan edip, sowet ýurduna çozdy.

Antropolog Gerasimow kelleçanagy öwrenip, Teýmirleňiň býustyny ýasady. Teýmirleňiň bedeninde geçirilen barlaglar onuň 1,73 metr boýly, gapak ýaly giň döşli, iri süňkli adam bolandygyny görkezdi. Şeýle-de onuň aýagynyň keýtikligi baradaky maglumatyň hem dogrudygyny anyklandy.

Barlaglar doly geçirilip bolnansoň, 1942-nji ýylyň noýabrynda Teýmirleň jesedi yslam dessurlaryna laýyklykda Gur Emir türbesine gaýtadan jaýlandy. Diňe şundan soň SSSR goranyş pozisiýasyndan hüjüm ediş pozisiýasyna geçip, 1943-nji ýylyň 2-nji fewralynda nemes goşunlaryna garşy Stalingrad ýeňşini gazandy. SSSR-iň Ikinji jahan urşunda (Beýik Watançaýlyk urşunda -t.b.) diňe goşundan ýitiren ýitgisi 9 milliiondan

gowrakdyr.

Ýogsa-da, hökümdaryň gargyşynyň soňy gelmedimikä?..

Ýylmaz KARAHAN. Geň-taňsy wakalar